

KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

HYVINVOINTIA RAVITSEMUKSELLA LAPSILLE JA LAPSIPERHEILLE

Ravitsemussuunnitelma vuosille 2023–2025

30.11.2023

Kyyjärvi

Meeri Honkalehto, Marjo Villman,
Hanna Luoma-aho, Minna Pitkänen

HYVINVOINTIA RAVITSEMUKSELLA, Keski-Suomen hyvinvointialueen ravitsemussuunnitelma (vuosille 2023–2025)

Alla oleva suunnitelmataulukko on tarkoitettu kunnan oman ravitsemussuunnitelman tekemiseen. Jäljempänä oleva toteutustaulukko on sovittujen toimenpiteiden kokoamiseen ja vuosisuunnitelman tekoon. Vaikuttavuuden seurantataulukko sisältää valtakunnallisia ruokailun ja ravitsemuksen indikaattoreita ja niiden [www-linkkejä](#).

Suunnitelmataulukko: Lapset ja lapsiperheet (varhaiskasvatus- ja alakouluikäiset)

Tavoite	Vastuutaho / yhteistyö	Toimenpiteet - Esimerkkejä käytännön toimenpiteistä ohje -liitteessä - Toimenpide-esitykset viedään ikäryhmän toteutustaulukkoon	Toimenpiteiden eteneminen (Kyllä / Osittain / Ei / Suunnitelma ja aikataulu)			
			K	O	E	S ja aikataulu
1. Kannustetaan yhdessä syömiseen ja kehitetään palveluita yhteisten ruokailuhetkien tai yhteisen ruuan valmistuksen toteutumiseksi	Kunta: - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus - Perhekeskukset Yhteistyö: - Kolmas sektori, srk - Perhekeskukset Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Suun terveydenhuolto	• Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailun ja ruokakasvatuksen seuranta ja arviointi • Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailun ja ruokakasvatuksen kehittäminen • Kodin yhteisiin ruokailuhetkiin kannustaminen • Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailutilanteet houkuttelevat syömään • Yhteisten ruokailuhetkien ja ruuanvalmistuksen toteuttaminen	X			
			X			
			X			
			X			

Tavoite	Vastuutaho / yhteistyö	Toimenpiteet - Esimerkkejä käytännön toimenpiteistä ohje -liitteessä - Toimenpide-esitykset viedään ikäryhmän toteutustaulukkoon	Toimenpiteiden eteneminen (Kyllä / Osittain / Ei / Suunnitelma ja aikataulu)			
			K	O	E	S ja aikataulu
2. Tuetaan monipuolisen ja maistuvan, maksuttoman tai hinnaltaan edullisen ravitsemussuositukset täyttävän lämpimän aterian toteutumista jokaisena päivänä	Kunta: - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus	Noudatetaan varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta ja kouluruokailusuositusta	X			

Tavoite	Vastuutaho / yhteistyö	Toimenpiteet - Esimerkkejä käytännön toimenpiteistä ohje -liitteessä - Toimenpide-esitykset viedään ikäryhmän toteutustaulukkaan	Toimenpiteiden eteneminen (Kyllä / Osittain / Ei / Suunnitelma ja aikataulu)			
			K	O	E	S ja aikataulu
3. Huolehditaan, että ruoka- ja ravitsemusviestintä on saavutettavaa, myönteistä ja hyvinvointia tukevaa. Tarjotaan luotettavaa, käytännönläheistä tietoa asukkaille, ammattilaisille ja päättäjille.	Kunta: - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus - Perhekeskukset Yhteistyö: - Viestintä, Hyvaks - Ravitsemusterapiayksikkö - Ravitsemustyöryhmä, Hyvaks Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Suun terveydenhuolto	• Toteutetaan luotettavaa, myönteistä ravitsemusviestintää (perheiden käyttämät kanavat, saavutettavuus) • Palveluista on saatavilla tietoa maakunnan ja kunnan tasolla		X		
	Kunta: - Sivistystoimi Yhteistyö: - Koulutusorganisaatiot - Ruokapalveluiden tuottajat - Kolmas sektori Hyvaks: - Koulutuspalvelut - Oppiportti - Ravitsemusterapiayksikkö	• Varmistetaan työntekijöiden riittävä ravitsemusohjauksen ja ruokakasvatuksen osaaminen	X			

Tavoite	Vastuutaho / yhteistyö	Toimenpiteet - Esimerkkejä käytännön toimenpiteistä ohje -liitteessä - Toimenpide-esitykset viedään ikäryhmän toteutustaulukkoon	Toimenpiteiden eteneminen (Kyllä / Osittain / Ei / Suunnitelma ja aikataulu)			
			K	O	E	S ja aikataulu
4. Tarjotaan käytännönläheistä ohjausta ja tukea hyvinvointia edistävän ruokailun toteutumiseksi	Kunta: - Perhekeskukset - Perhekerhot - Avoin päiväkot - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus Yhteistyö: - Ravitsemusterapiayksikkö - Kolmas sektori, srk Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Varhaisen tuen palvelut - Suun terveydenhuolto - Kuntoutus ja terapiatyö - Ravitsemustyöryhmä	• Saatavilla on eri toimijoiden järjestämää ohjausta ja palveluita • Käytännönläheinen yhteisesti sovittu malli, ohjaus ja tuki erityistä tukea tarvitsevien lasten ja perheiden ruokailuun	X			

Tavoite	Vastuutaho / yhteistyö	Toimenpiteet - Esimerkkejä toimenpiteistä ohje - liitteessä - Toimenpide-esitykset viedään ikäryhmän toteutustaulukkoon	Toimenpiteiden eteneminen (Kyllä / Osittain / Ei / Suunnitelma ja aikataulu)			
			K	O	E	S ja aikataulu
5. Varmistetaan, että ravitsemus ja hyvinvointia tukeva ruokailu kuuluvat osaksi elämäntapaohjausta ja hoitoa. Ohjauksessa käytetään vaikuttavia menetelmiä ja hyviä käytännön toimintamalleja eri ikäryhmien ohjaukseen	Kunta: - Perhekeskukset - Perhekerhot - Avoin päiväkot - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus - Liikuntapalvelut, liikuntaneuvonta, harrastustoiminta Yhteistyö: - Ravitsemusterapiayksikkö - Kolmas sektori, srk Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Suun terveydenhuolto - Kuntoutus ja terapiatyö - Ravitsemusterapia - Varhaisen tuen palvelut	• Perheiden, ammattilaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden käytössä on yhteiset, vaikuttavat elämäntapaohjauksen sekä ruokakasvatuksen aineistot ja toimintamallit.				

Toteutustaulukko kunnassa sovittujen toimenpiteiden kokoamiseen ja vuosisuunnitelman tekoon. Kohderyhmä: lapset ja lapsiperheet (varhaiskasvatus- ja alakouluikäiset)

Tavoite: 1–5	Valitut toimenpiteet	Koordinointi ja yhteistyö	Mitä voimme tehdä ja miten toteutamme?	Milloin toteutamme?	Kuka vastaa?	Mahdolliset haasteet
1. Kannustetaan yhdessä syömiseen ja kehitetään palveluita yhteisten ruokailuhetkien tai yhteisen ruuan valmistuksen toteutumiseksi	Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailun ja ruokakasvatuksen seuranta ja arviointi	Kunta: - Ruokahuolto - Varhaiskasvatus - Perusopetus Yhteistyö: - Kolmassektori, srk Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveyden-huolto - Suun hammashoito	Arviointi tehdään säännöllisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköissä. Tuloksia hyödynnetään ruokakasvatuksessa ja ruokailun kehittämisessä. Nykytila.fi	Arviointia tehdään päivittäin. Kerran vuodessa suoritetaan laajempi arviointi paikallisen vasu:n ja ops:n päivityksen yhteydessä.	- Perusopetus - Varhaiskasvatus - Ruokahuolto	
	Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailun ja ruokakasvatuksen kehittäminen	Kunta: - Ruokahuolto - Varhaiskasvatus - Perusopetus Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveyden-huolto - Suun hammashuolto	- Toteutetaan lasten- ja nuorten ravitsemussuosituksia. - Päivitetään ruokalistoja huomioiden uudet ohjeistukset ja määräykset sekä tarjotaan uusia makuelämyksiä. - Ruokakasvatukselle asetetut tavoitteet kirjataan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja koulun opetussuunnitelmaan. - Järjestetään huoltajille mahdollisuus tutustua	- Jatkuvasti - Ympäri vuoden, teemojen mukaan. - Koko vuoden ja juhlapyhät huomioiden.	- Ruokahuolto - Perusopetus - Varhaiskasvatus - Varhaiskasvatus - Perusopetus - Ruokahuolto	

	• Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen ruokailutilanteet houkuttelevat syömään		koulun/päiväkodin ruokailuun ja ruokaan. mm. kodin ja koulunpäivä, muut teemapäivät. - Ruokailutilanne on turvallinen, rauhallinen ja kiireetön. - Esimerkkiruokailut, kannustava ja myönteinen ohjaus. - Viihtyisät ruokailutilat. - Osallistetaan lapsia ruokailujen kehittämiseen, oppilaskunnan kyselyt yhdessä ruokahuollon kanssa. - Lapsille ja huoltajille mahdollistetaan palautteen anto, esim. palautelaatikko.	- Tätä toteutetaan jatkuvasti.	- Varhaiskasvatus - Perusopetus - Ruokahuolto	
	• Kodin yhteisiin ruokailuhetkiin kannustaminen	Kunta: - Varhaiskasvatus - Perusopetus Yhteistyö: - Kolmassektori, srk Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveyden-huolto - Suun hammashoito	- Vahvistetaan yhteistyötä huoltajien kanssa ruokakasvatuksessa, lisäämällä viestintää ruokakasvatuksessa. - Yhteisten ruokailuhetkien merkityksen puheeksi ottaminen esim. vasukeskustelut ja vanhempainillat.	- Jatkuvasti	- Perusopetus - Varhaiskasvatus - Neuvola - Kouluterveydenhoito - Hammashoito - Kolmassektori	

2. Tuetaan monipuolisen ja maistuvan, maksuttoman tai hinnaltaan edullisen ravitsemussuosituksia täyttävän lämpimän aterian toteutumista jokaisena päivänä	• Noudatetaan varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta ja kouluruokailusuositusta	Kunta: - Ruokahuolto - Varhaiskasvatus - Perusopetus	- Noudatetaan varhaiskasvatuksen -ja kouluruokailun suosituksia. - Otetaan käyttöön "Lasten hyvän ravitsemuksen edistäminen päiväkodeissa ja kouluissa-toimintasuositus ja suunnitelma."	- Jatkuvasti	- Ruokahuolto - Varhaiskasvatus - Perusopetus	
3. Huolehditaan, että ruoka- ja ravitsemusviestintä on saavutettavaa, myönteistä ja hyvinvointia tukevaa. Tarjotaan luotettavaa, käytännönläheistä tietoa asukkaille, ammattilaisille ja päättäjille.	• Toteutetaan luotettavaa, myönteistä ravitsemusviestintää (perheiden käyttämät kanavat, saavutettavuus)	Kunta: - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus Yhteistyö: - Viestintä, Hyvaks - Ravitsemusterapia-yksikkö - Ravitsemustyöryhmä, Hyvaks Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Suun terveydenhuolto	- Järjestetään luentoja/tilaisuuksia eri kohderyhmille, perheitä kuunnellen. - Välitetään tietoa luotettavista valtakunnallisista koulutuksista, webinaareista. - Ravitsemusviestintä Hyvaks-verkkosivujen kautta.	- jatkuvasti	- Sivistystoimi - Perusopetus - Varhaiskasvatus Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Suun terveydenhuolto	

	• Palveluista on saatavilla tietoa maakunnan ja kunnan tasolla		- Tiedotetaan kunnan verkkosivuilla. - Kunnan työntekijät osaavat käyttää ja välittää tietoa palveluista. - Lasten ja lapsiperheiden elämäntapaohjaukseen on maakunnallinen palvelupolku.	- jatkuvasti	- Sivistystoimi - Hyvaks	
	• Varmistetaan työntekijöiden riittävä ravitsemusohjauksen ja ruokakasvatuksen osaaminen	Kunta: - Sivistystoimi Yhteistyö: - Koulutusorganisaatiot - Ruokapalveluiden tuottajat - Kolmas sektori Hyvaks: - Koulutuspalvelut - Oppiportti Ravitsemusterapiayksikkö	- Järjestetään henkilökunnalle säännöllisesti koulutusta. - Hyödynnetään valtakunnallisia, maksuttomia koulutuksia esim. Neuvokas perhe ja Maistuva koulu - Koulutusyhteistyö ravitsemusterapiayksikön kanssa.		- Sivistystoimi - Ruokapalveluiden tuottajat	

4. Tarjotaan käytännönläheistä ohjausta ja tukea hyvinvointia edistävän ruokailun toteutumiseksi	Saatavilla on eri toimijoiden järjestämää ohjausta ja palveluita	Kunta: - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus Yhteistyö: - Ravitsemusterapia-yksikkö - Kolmas sektori, srk Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Varhaisen tuen palvelut - Suun terveydenhuolto - Kuntoutus ja terapiatyö - Ravitsemustyö-ryhmä	- Lisätään yhteistyötä toiminnan järjestämisessä esim. järjestöt - Kannustetaan huoltajia tekemään ruokaa yhdessä lasten kanssa ja osallistamaan heitä ikätasoisesti. - Erilaiset tietopaketit terveellisyydestä, edullisuudesta, helppoudesta, erilaisten perheiden huomioiminen - Haetaan Harrastamisen Suomen malli -toimintaan avustusta (1.–9. luokille) - Kannustetaan yhdistyksiä/järjestöjä huomioimaan ruokakasvatuksen elementit ja suositukset kerhotoiminnassaan.	- ympäri vuoden - tarvittaessa	- Sivistystoimi - Hyvaks	
	Käytännönläheinen yhteisesti sovittu malli, ohjaus ja tuki erityistä tukea tarvitsevien lasten ja perheiden ruokailuun		- Varhaiskasvatuksen ja koulun ruokailutilanteissa varmistetaan riittävä tuki erityistä tukea tarvitseville lapsille. On sovittu yhteiset toimintatavat lapsen ruokailun edistämiseen yksilöllisellä tavalla. - Tunnistetaan erityistä tukea tarvitsevat perheet ja ohjataan heidät palveluiden äärelle.	Ympäri vuoden, tarvittaessa	- Varhaiskasvatus ja perusopetus - hyvaks	

5. Varmistetaan, että ravitsemus ja hyvinvointia tukeva ruokailu kuuluvat osaksi elämäntapaohjausta ja hoitoa. Ohjauksessa käytetään vaikuttavia menetelmiä ja hyviä käytännön toimintamalleja eri ikäryhmien ohjaukseen	Perheiden, ammattilaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden käytössä on yhteiset, vaikuttavat elämäntapaohjauksen sekä ruokakasvatuksen aineistot ja toimintamallit.	Kunta: - Ruokapalvelut - Varhaiskasvatus - Perusopetus - Liikuntapalvelut, liikuntaneuvonta, harrastustoiminta Yhteistyö: - Ravitsemusterapia-yksikkö - Kolmas sektori, srk Hyvaks: - Neuvola - Kouluterveydenhuolto - Suun terveydenhuolto - Kuntoutus ja terapiatyö - Ravitsemusterapia - Varhaisen tuen palvelut	- Pyritään jakamaan tietoa ravitsemuksesta ja hyvinvointia tukevista ruokailuista. - ”Neuvokas perhe”-toimintamallin ja materiaalin käytön vahvistaminen ja tiedottaminen. - Jaetaan tietoa eri materiaaleista ja malleista esim. ”Kattava koululounas ja välkyt välipalat, Maistuva koulu”		- Sivistystoimi - Kolmassektori - hyväks	

Vaikuttavuuden seurantataulukko kunnassa ja hyvinvointialueella sovittujen toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantaan. Kohderyhmä: lapset ja lapsiperheet.

Tavoite	Yhteiset mittarit tavoitteille 1–5	Mittari kunta- / aluetaso	Mittarin arvo ja seuranta	Tavoitetaso
Lasten ja lapsiperheiden terveyttä edistävän ruokailun ja ravitsemuksen toteutuminen	- <u>KUNNAN</u> HYVINVOINTIKERTOMUKSEN VÄHIMMÄISTIETOSISÄLTÖ, Asetusluonnos 3.10.2022. **Mittari perustuu kunnan hv-kertomuksen vähimmäistietosisältöön. - <u>HYTE-kerroin</u>, kunnat. *Mittari perustuu kuntien HYTE-kertoimeen - HVA:n HYVINVOINTIKERTOMUKSEN VÄHIMMÄISTIETOSISÄLTÖ, Asetusluonnos 3.10.2022. ** Sotkanet (ohje: valitse 'vapaasanahaku' ja kirjoita indikaattorinumero)			
	Ruokailun ja ruokakasvatuksen nykytilan arviointi varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa	Nykytila.fi Toteutetaan vuosittain/joka toinen vuosi		

	Ei syö aamupalaa joka arkiaamu, % ○ 4. ja 5. lk. (**8. ja 9. lk kuuluu vähimm.tietosisältöön) Ei syö hedelmiä, marjoja ja kasviksia joka pvä, % ○ 4. ja 5. lk.	Sotkanet 4820 4821 Lähde: kouluterveyskysely		
	**Lihavuuden yleisyys (%) 2–16-vuotiailla ○ 2-6 v, 7-12 v	Sotkanet **3232, 3234 Lähde: Perusterveydenhuoltotilasto (THL).		
	*,**Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan peruskouluista, joissa noudatetaan kouluruokailusuositusta (2008, 2017) koululounaan ja välipalojen järjestämisessä. <i>Kouluruokailussa lapsille ja nuorille opetetaan terveyttä, ruokailutapoja sekä suomalaista ruokakulttuuria. Kouluruokailu ajoitetaan ja porrastetaan siten, että kaiken ikäisille oppilaille tarjoutuu mahdollisuus oikea-aikaiseen ja rauhalliseen syömiseen. Makeisia, virvoitusjuomia tai sokeroituja mehuja ei ainakaan kouluaikana ole säännöllisesti tarjolla. Oppilaan yksilölliset ravitsemukseen tai sairauden hoitoon liittyvät tarpeet sovitaan yhteistyössä oppilaan, huoltajan, ruokailusta vastaavan henkilöstön ja kouluterveydenhuollon kanssa. (7.), (8), (9.)</i>	Sotkanet 5317 Lähde: TEAviisari (THL).		
	**Terveiden ylläpitoon liittyvä ravitsemusohjaus, % perusterveydenhuollon asiakkaista <i>Perusterveydenhuollon avoterveydenhuollon SPAT-toimenpiteet (THL): Valitse oma alueesi, tuorein vuosi ja katso listasta 'OAB75 Terveiden ylläpitoon liittyvä ravitsemusohjaus'</i>	SPAT-toimenpiteet		
	**Tervehampaiset 12-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä suun terveydenhuollon tarkastuksessa käyneistä Hampaiden harjaus harvemmin kuin kahdesti päivässä, % ○ 4. ja 5. lk	Sotkanet 5022 4819 Lähde: Perusterveydenhuoltotilasto (THL).		

	Ravitsemuskysely, Keski-Suomi, (suunnitteilla, 2023) - Lapsiperheet ja alakoululaiset (kunnat, Hyvaks) - Ravitsemukseen liittyvät elintavat ja palveluiden käytön seuranta kunnan sisällä ja kuntien välillä - Kerätään sovituin välein esim. kerran valtuustokaudessa. <i>Saatava tieto esim perheiden yhteinen ruokailu, vapaa-ajan ja muun toiminnan yhteydessä tapahtuva ruokailu</i>			

Mittarit:

Asetus vähimmäistietosisällöksi (luonnos)

- <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=05207c33-daf9-44f8-9362-a14c0fbb09ab>

Hyvinvointialueiden HYTE-kerroin

- <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/alueellinen-hyvinvointijohtaminen/hyte-kerroin-kannustin-hyvinvointialueille>

HYTE-kerroin kunnille

- <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

Elintapaohjauksen tarkistuslista

- <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/elintapaohjauksen-tarkistuslista-julkaistu>

Sotkanet

- <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index>

Kouluterveyskysely

- <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>